แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย

The Strategic Plan for Developing the Integrated Sustainable Creative Tourism in Ubon Ratchathani, Thailand

เนียนนิภา สำเนียงเสนาะ
Niannipa Samniengsanorh
พยอม ธรรมบุตร
Payom Dhamabutra
วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา
College of Management, University of Phayao
เสรี วงษ์มณฑา
Seri Wongmonta
กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์
Kanapa Pongponrat
วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
College of Innovation Thammasat University
E-mail: niannipa.s@ubru.ac.th

(**Received**: September 29, 2022/ **Revised**: June 5, 2023/ **Accepted**: August 1, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เพื่อวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน และประเมินผลการนำแผนวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ไปดำเนินการในโครงการนำร่องของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา การวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 32 คน จากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ ชุมชนบ้านปะอาวจะสร้างแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจสร้างแพคเกจท่องเที่ยวตะลุยเที่ยวถิ่นศูนย์การเรียนรู้แหล่งหัตถกรรมการทำทองเหลืองโบราณ 2) ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์/โครงการ 2.1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน กลยุทธ์การใช้ประโยชน์พื้นที่ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ โครงการพัฒนาปรับปรุงระบบการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2.2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น กลยุทธ์เชิงการตลาด ได้แก่ โครงการพัฒนาแผนการตลาดเชิงกลยุทธ์ของชุมชนบ้านปะอาว 2.3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาสังคม กลยุทธ์การบริหารจัดการการท่องเที่ยว ได้แก่ โครงการจัดตั้งภาคีเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปะอาว 2.4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและพัฒนาจิตใจ กลยุทธ์การอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญา วิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ โครงการถนนวัฒนธรรมหมู่บ้านรักษาศีล 5

คำสำคัญ: แผนยุทธศาสตร์, การพัฒนา, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการ

Abstract

This study was to make a strategic plan for developing the integrated sustainable creative tourism. The purposes of this study were to study the potentiality of integrated sustainable creative tourism; to make a strategic plan in order to develop the integrated sustainable creative tourism; and to evaluate the results from using the strategic plan to the pilot project which was the case study of the community. The study was a mixed method research. A sample was selected from 400 cases were included as a sample. The major respondents deducted from the total sampling was 32 cases from the government sectors, the private sectors, the citizens, and the tourists. Data were collected and analyzed using percentage, mean, and standard deviation. The results of the study revealed that the process of strategic developing plan for the community includes vision to create economical tourism branding for Ban Pa-ao community, and local tourism package to visit the learning center of art crafts brass in Ban Pa-ao, 1) Strategies includes 1.1) the strategy for developing the environmental sustainable conservation including to make the most of the lands, and to improve the approaching way to the tourism sites, 1.2) the strategy for developing local economics using the marketing strategy, as in the developing project for planning the strategic marketing of Ban Pa-ao, and 1.3) the strategy for developing the society including the strategy for tourism management, as in the project of forming the tourism network governance for Ban Pa-ao, and 1.4) The strategy for developing a conservative cultural tourism and mindfulness, as in the strategy for a conservative cultural tourism, local wisdom, and local lifestyle which can be seen in the project of cultural and 5 precepts adopting village.

Keywords: Strategic plan, developing, the integrated creative tourism

1. บทนำ

ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นหนึ่งในประเทศจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวโดยในปี 2562 จากการจัดอันดับเมืองทั่วโลก กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทยติดอันดับ 1 ใน 100 ของโลก ในฐานะเมืองยอดนิยมของนักท่องเที่ยวต่างชาติประเภทค้างแรมนอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นเพียงประเทศเดียวที่มีเมืองท่องเที่ยวถึง 3 เมืองที่ติดอันดับ 20 เมืองแรกในกลุ่มที่มี “นักท่องเที่ยวประเภทค้างแรม”มากที่สุด คือ กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต และพัทยาและมีถึง 2 เมืองที่ติดอันดับ 10 เมืองแรกที่ “นักท่องเที่ยวใช้จ่ายมากที่สุด” คือ กรุงเทพมหานคร และภูเก็ต นอกจากนี้ประเทศไทยยังความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยกรมการท่องเที่ยว พบว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นทุกปีโดยในปี พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมามีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด 35,381,210 คน เป็นรายได้เข้าประเทศถึง 1,824,042.35 ล้านบาท (กรมการท่องเที่ยว, 2560: 63) ทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศไทยถือเป็นจุดแข็งทางการท่องเที่ยวที่มีความ

หลากหลายทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยจะมีเอกลักษณ์ที่สร้างความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย มีอัตราเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2561 พบว่า มีจำนวน 38.28 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.54 จาก พ.ศ. 2560 ทำให้มีรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 2.01 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.63 จาก พ.ศ. 2560 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563: 19) ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นที่กล่าวถึงและมีบทบาทสำคัญมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมหลักอย่างหนึ่งของโลกที่เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและการสร้างงานจำนวนมหาศาล เฉกเช่นเดียวกับที่ประเทศไทยพึ่งพิงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง

จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องวางแผนพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในอนาคต เกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ทำให้หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมาแปลงเป็นแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับหน่วยงาน เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ดำเนินการนำนโยบายจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาพัฒนาปรับปรุงเป็นแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561-2564 โดยไทยเองก็ได้ใช้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนจนได้รับรางวัลนานาประเภท รวมถึงโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในมองโกเลีย ภายใต้กรอบความร่วมมือไตรภาคีไทย– เยอรมนี – มองโกเลีย ซึ่งเป็นหนึ่งโครงการที่ไทยได้รับคัดเลือกเป็นตัวอย่าง SDG Good Practices เมื่อเร็ว ๆ นี้ด้วย สรุปได้ว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและพัฒนาห่วงโซ่อุปทานทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน 2) การพัฒนาการจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบองค์รวม 3) การยกระดับองค์กรและระบบงานสู่ความเป็นเลิศ และ 4) การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและระบบดิจิทัล (กรมการท่องเที่ยว, 2560: 68)

ในแผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี (พ.ศ.2561-2564) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการพัฒนาไว้ว่า อุบลราชธานีเมืองน่าอยู่ทันสมัย ประตูสู่การค้าการลงทุน ท่องเที่ยวหลายมิติ ตั้งอยู่กลางอุษาคเนย์ เข้าถึงสะดวก เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในโลก มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางทางธรรมชาติหลากหลาย มีระบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว เป็นศูนย์กลางของเขตเศรษฐกิจ AEC และเป็น HUB ของการปฏิบัติจิต ฝึกสมาธิ วิปัสสนาของโลก จากวิสัยทัศน์ดังกล่าว จังหวัดอุบลราชธานียังขาดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เพราะมีวิสัยทัศน์เพียงพัฒนาการท่องเที่ยวหลากหลายมิติโดยเฉพาะประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 เน้นการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความจำเป็นในการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคตได้ โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2563 ทั่วโลกและประเทศไทยได้เกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคโควิด – 19 ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย

2.2 เพื่อวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย

2.3 เพื่อประเมินผลการนำแผนวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทยไปดำเนินการในโครงการนำร่องของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตทางด้านพื้นที่ การเก็บรวบรวมข้อมูลเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

3.1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดอุบลราชธานี ศึกษาแผนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดอุบลราชธานี ศึกษาการประเมินผลการนำแผนวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย ไปดำเนินการในโครงการนำร่องของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

3.1.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) (McMillan and Schumacher, 1997 : 93) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 32 คน โดยจำแนกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ภาครัฐ ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) ภาคประชาชน ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่สนใจ มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดอุบลราชธานี และ 4) นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดอุบลราชธานี

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 100,000 คน ในส่วนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้สูตรของคอแครน (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543: 79) จำนวน 385 คน และเพิ่มจำนวนไป 10% เพื่อป้องกันความคาดเคลื่อนของข้อมูลจึงได้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่คลาดเคลื่อนเท่ากับ 400 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นโดยใช้ผลของการวิจัยเชิงคุณภาพมาเป็นแนวทางในการกำหนดหัวข้อคำถามและตัวเลือกคำตอบเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ แรงจูงใจ สถานภาพ และรายได้ ลักษณะคำตอบเป็นตัวเลือก (Check List) คำถามเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดอุบลราชธานีทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรมหกรรม ทรัพยากรด้านกิจกรรม และทรัพยากรด้านบริการ โดยให้ตัดสินใจเลือกด้วยเกณฑ์การตอบ มากที่สุด-น้อยที่สุด และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการประเมินผล

แบบสอบถาม ใช้การประเมินผลแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้วิธีการแบ่งช่วงการแปรผลตามหลักของการแบ่งอันตรภาคชั้น (Class Interval) ซึ่งระดับการให้คะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับนั้นจะใช้สูตรการคำนวณช่วงกว้างของชั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนนโยบายและยุทธศาสตร์ของทางภาครัฐในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม 2) รายการที่ต้องตรวจสอบเพื่อศึกษาชุมชน (Community Study) ประกอบด้วย ข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลภูมิศาสตร์ ข้อมูลทางสังคม 3) รายการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource Audit) ประกอบด้วย การตรวจสอบทรัพยากรทั้ง 5 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติเชิงสร้างสรรค์ ทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ทรัพยากรมหกรรมเชิงสร้างสรรค์ ทรัพยากรด้านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และทรัพยากรด้านบริการเชิงสร้างสรรค์ และการประเมินคุณภาพ ความโดดเด่นและอำนาจดึงดูด 4) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอผลการจากศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วยประเด็นคำถามที่สำคัญ ได้แก่ 4.1) ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนที่โดดเด่นของจังหวัดอุบลราชธานี 4.2) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสอุปสรรค (SWOT/TOWS) ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี 4.3) ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี 4.4) การกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และโครงการ 5) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้วิจัยดำเนินการจัดการประชุมกลุ่มย่อยจำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มละ 8 คน เพื่อประชุมและให้ความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนของจังหวัดอุบลราชธานี (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555: 61)

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ ความชัดเจนของภาษา ความเหมาะสมของปริมาณข้อคำถาม และรูปแบบของแบบสอบถาม เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาให้ข้อเสนอแนะเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำ 2) ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามกับระดับความคิดเห็นต่อแผนยุทธศาสตร์ของชุมชน (Index of Item – Objective Congruence : IOC) จากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยพิจารณาเลือกข้อที่มีคะแนนระดับ 1 เท่านั้น 3) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบกับกลุ่มคน 30 คน เพื่อนำคำตอบมาหาค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของแบบสอบถาม และวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบรัช (Cornbrash’s Alpha Coefficient) (สุวิมล ติรกานันท์, 2551: 35) เมื่อได้คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นแล้วหากพบว่าเท่ากับ 0.79

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขอจังหวัดอุบลราชธานี คำถามเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี คำถามเกี่ยวกับศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี และคำถามเกี่ยวกับ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และโครงการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี ในการสอบถามความคิดเห็น

และข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้นจำนวน 400 ชุด

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Boonchom Srisa-ard, 2002 : 82) ได้แก่ 1) การหาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลพื้นฐานทั่วไป 2) การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และ 3) การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้แปลความหมายความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) ระดับศักยภาพในการพัฒนา วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และโครงการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี

4. ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปและแรงจูงใจของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 56.75 มีอายุระหว่าง 35-44 ปี จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 32.25 มีสถานะภาพสมรส จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5 มีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 257 คน คิดเป็นร้อยละ 64.25 ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.25 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ระดับ 25,001-35,000 บาท จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 36.75 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีจากกลุ่มตัวอย่าง โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านกิจกรรมของจังหวัดอุบลราชธานี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 รองลงมาคือ ด้านประเพณี เทศกาล มหกรรมของจังหวัดอุบลราชธานี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และด้านบริการของจังหวัดอุบลราชธานี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้วิจัยมีความเห็นร่วมกันเกี่ยวกับการประมวลภาพรวมด้วยการจับคู่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์หรือวิธีการของ การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน (TOWS Matrix) ของจังหวัดอุบลราชธานี ได้ผลดังต่อไปนี้

จุดแข็ง (S) ได้แก่ 1) อุบลราชธานีตั้งอยู่กลางศูนย์เศรษฐกิจโลก เอเชีย-แปซิฟิก 2) มีแม่น้ำโขงแม่น้ำมูล ทิวเขาภูพาน พนมดงรัก ป่าไม้ พืช สัตว์ 3) มีทรพยากรวัฒนธรรมอีสาน ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประเพณี 4) เป็นศูนย์รวมเศรษฐกิจและการเกษตรของอาเซียนและอินโดจีน 5) อยู่บนเส้นทางโลจิสติกส์ One Belt One Road ซึ่งเชื่อมโยงเอเชียและโลก 6) เป็นศูนย์การปฏิบัติธรรมแห่งเอเชีย เพื่อพัฒนาจิตใจและสำนึกผิดชอบชั่วดี ศีลธรรมแก่โลก

จุดอ่อน (W) ได้แก่ 1) ขาดแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว 2) ขาดแผนการตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) ขาดคณะกรรมการการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด 4) ขาดแผนการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวของจังหวัด 5) ขาดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยระบบเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับ SME 6) ขาดระบบสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด

โอกาส (O) ได้แก่ 1) กระแสโลกด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวยั่งยืน 2) กระแสโลกด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ด้านอาหารเพื่อสุขภาพ วัฒนธรรมประเพณี เทศกาล มหกรรมดนตรี กีฬา 3) มีระบบโลจิสติกส์เชื่อมโยง ล้อ ราง เรือ อากาศ เชื่อมโยงโลกเพื่อการท่องเที่ยว

4) ระบบดิจิทัล และอินเทอร์เนต ทำให้พัฒนาการท่องเที่ยวทั้งออนไลน์และออฟไลน์ 5) โอกาสด้านการตลาดโลกของการท่องเที่ยว ได้แก่ ตลาดจีน อินเดีย มุสลิม และ BRICS 6) โอกาสในการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง

จุดแข็ง+โอกาส (SO) ได้แก่ SO1) สร้างแบรนด์ท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงอนุรักษ์และเกษตรอินทรีย์ที่โดดเด่นของจังหวัดอุบลราชธานี SO2) สร้างแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ อุบลราชธานีประตูสู่การท่องเที่ยวซ็อปปิ้งแห่งอาเซียน SO3) สร้างแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงสัมผัสสังคมพหุวัฒนธรรมของเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ที่หลากหลาย วิถีริมโขง ริมมูลไร้พรมแดน SO4) สร้างแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงศิลปะวัฒนธรรม ประเพณีและศูนย์กลางการปฏิบัติธรรม ฝึกสติ ฝึกสมาธิ แหล่งเสริมสร้างสุขภาพจิตแก่ชาวโลก

จุดอ่อน+โอกาส (WO) ได้แก่ WO1) สร้างแผนยุทธศาสตร์ แผนบูรณาการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว WO2) สร้างแผนการตลาดดิจิทัลและการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ WO3) ตั้งคณะกรรมการการจัดการการท่องเที่ยว (DMO) ของจังหวัด WO4) วางแผนการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน WO5) สร้างแผนพัฒนาจังหวัดโดยมีหลักการนำทางด้วยเศรษฐกิจแนวพุทธศาสนา WO6) สร้างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยพัฒนาระบบสิ่งอำนวยความสะดวกในรูปแบบ SMEs และส่งเสริม Startups ท่องเที่ยว

อุปสรรค (T) ได้แก่ 1) มีจุดมุ่งหมายปลายทางคู่แข่งทางการท่องเที่ยวในอาเซียน 2) โลกมีปัญหาโรคระบาด Covid 19 3) โลกมีปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ 4) โลกมีปัญหาการเมืองและสงครามความขัดแย้ง 5) โลกมีปัญหาภาวะโลกร้อนและพิบัติภัยธรรมชาติ 6) โลกมีปัญหาผู้ก่อการร้ายสากล มีปัญหายาเสพติด ปัญหาสังคมสุขภาพจิต 7) โลกมีปัญหาด้านการขาดการพัฒนาด้านจิตใจ

จุดแข็ง+อุปสรรค (ST) ได้แก่ ST1) ปรับคู่แข่งเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนของเครือข่ายการท่องเที่ยวไร้พรมแดนในอาเซียนและเอเชีย ST2) พัฒนาการรักษาโรคระบาดโลก เช่น Covid 19 โดยทำการวิจัยด้านการสร้างภูมิต้านทานด้วยวิธีการรักษาแพทย์ทางเลือกแผนจีนและไทย ST3) สร้างจุดยืนทางการเมืองและหนีความขัดแย้ง สงคราม โดยรักษาความเป็นกลาง สนับสนุนความเข้าใจของประชาชนด้านสถานการณ์การเมืองระหว่างกลุ่มประเทศ สร้างความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของประเทศ เพื่อไม่ให้มีสงครามการเมือง ST4) สนับสนุนการปฏิบัติธรรมเพื่อแก้ปัญหาสังคมและส่งเสริมสุขภาพจิตของคนในสังคมโลกด้วยการท่องเที่ยว

จุดอ่อน+อุปสรรค (WT) ได้แก่ WT1) จัดอบรมการเตรียมความพร้อมเพื่อรับภาวะความเสี่ยงจากภัยพิบัติทั้งที่เกิดจากมนุษย์และจากธรรมชาติ (disaster preparedness) WT2) วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนระดับหมู่บ้าน เพื่อฟื้นฟูการพัฒนาหมู่บ้านด้วยวัฒนธรรมหมู่บ้านไทยที่สามารถอยู่ได้ทั้งในระบบทุนนิยมและระบบเศรษฐกิจแนวพุทธแบบพอเพียง WT3) วางแผนพัฒนาจิตใจตามแนวพุทธศาสนาระดับหมู่บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) และแก่นักท่องเที่ยว

จากผลการแสดงความคิดเห็นการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยของผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว โดยมติที่ประชุมได้ลงความเห็นร่วมกันในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และโครงการ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย ดังนี้ 1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 1.1) กลยุทธ์การใช้ประโยชน์พื้นที่ (Land Use) เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีโครงการที่สำคัญดังนี้ 1) โครงการพัฒนาและกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ (Zoning) ในจังหวัดอุบลราชธานีอย่างยั่งยืน 2)โครงการสร้างเส้นทางศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ ในอุทยานแห่งชาติทุกแห่งในจังหวัด 3) โครงการเชื่อมโยงระบบโลจิสติกส์ทางบกและทางน้ำอุบลราชธานี-หลวงพระบาง-คุนหมิง 2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ

เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน 2.1) กลยุทธ์เชิงเศรษฐกิจและการตลาดการท่องเที่ยว มีโครงการที่สำคัญดังนี้ 1) โครงการสร้างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและหลักประชาธิปไตยแบบปกครองกันเองในระดับหมู่บ้าน 2) โครงการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ SME และผู้ประกอบการใหม่ (Startups) ด้านการท่องเที่ยว : ที่พัก อาหาร สินค้าบริการในทุก อบต. และโครงการเปิดตัว “แบรนด์ท่องเที่ยวอุบลราชธานี” บนอินเตอร์เน็ต 3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาสังคม และชุมชนอย่างยั่งยืน 3.1) กลยุทธ์การบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีโครงการที่สำคัญดังนี้ 1) โครงการสร้างแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุบลราชธานี 2) โครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นมาตรฐานสากล ภาษาไทย จีน อังกฤษ แก่ชุมชนระดับหมู่บ้าน 4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม และพัฒนาจิตใจอย่างยั่งยืน 4.1) กลยุทธ์การอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีโครงการที่สำคัญดังนี้ 1) โครงการจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์พื้นที่เมืองเก่า มรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดอุบลราชธานี 2) โครงการตั้งศูนย์อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพืชสมุนไพรและการแพทย์ทางเลือกอีสานล่าง เพื่อเสริมสร้างสุขภาพและเพิ่มภูมิคุ้มกันแก่นักท่องเที่ยว

รายงานผลการนำแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปดำเนินโครงการนำร่องในชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา และประเมินผลการดำเนินงาน การสร้างแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านปะอาว

ในการประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย ผู้วิจัยได้ไปดำเนินการโครงการนำร่อง โดยใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation-Influence-Control) สร้างการรับรู้ร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน มีการร่วมกันดำเนินการพัฒนาชุมชน ติดตาม การประเมินผล และการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุบลราชธานี และพัฒนาชุมชน ว่าพื้นที่ที่เหมาะสมกับการดำเนินโครงการนำร่องในชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา และประเมินผลการดำเนินงาน ได้แก่ ชุมชนบ้านปะอาว หมู่ที่ 3-6 บ้านปะอาว ตำบลปะอาว อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสม เป็นชุมชนกลุ่มชาวลาวที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังขาดในเรื่องการดำเนินการท่องเที่ยวชุมชน และที่สำคัญคนในพื้นที่ชุมชนบ้านปะอาว หมู่ที่ 3-6 มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และการจัดการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชน ผู้วิจัยจึงได้เลือกสถานที่ดังกล่าว ในการดำเนินโครงการนำร่องในชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาในการพัฒนาระหว่างปี พ.ศ. 2564-2565

ในกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ภายในระยะเวลา 10-15 ปี ข้างหน้าในอนาคต ดังนี้

ชุมชนบ้านปะอาวจะสร้างแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ สร้างแพคเกจท่องเที่ยวตะลุยเที่ยวถิ่นศูนย์การเรียนรู้แหล่งหัตถกรรมการทำทองเหลืองโบราณ “ทำ” เรียนรู้และฝึกทำหัตถกรรมทองเหลืองโบราณ “ชอป” ของฝากที่ระลึกจากชุมชน “ชิล” ตามวิถีชุมชนเกี่ยวกับการมัดย้อมผ้า เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและกระจายรายได้

ยุทธศาสตร์

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 1.1 กลยุทธ์การใช้ประโยชน์พื้นที่ (Land Use) เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ 1) โครงการพัฒนาปรับปรุงระบบการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ป้ายสื่อความหมาย ป้ายเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน และป้ายบอกทางภายในชุมชน 2) โครงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวอนุรักษ์พันธุ์ไม้ป่าชุมชนชาวบ้านปะอาว บ้าน วัด โรงเรียน กลยุทธ์การจัดการทรัพยากร

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น 2.1 กลยุทธ์เชิงการตลาด ได้แก่ 1) โครงการพัฒนาแผนการตลาดเชิงกลยุทธ์ของชุมชนบ้านปะอาว 2) โครงการพัฒนาแบรนด์การท่องเที่ยวชุมชนบ้านปะอาวออนไลน์ เชื่อมโยงตลาดสากล Facebook YouTube TripAdvisor 2.2 กลยุทธ์การพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) โครงการสร้างแพคเกจ “เที่ยวสนุก สุขใจ 1 วันที่ปะอาว” “ทำ” เรียนรู้และฝึกทำหัตถกรรมทองเหลืองโบราณ “ชอป” ของฝากที่ระลึกจากชุมชน “ชิล” ตามวิถีชุมชนเกี่ยวกับการมัดย้อมผ้า 2) โครงการชิมอาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาสังคม 3.1 กลยุทธ์การบริหารจัดการการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) โครงการจัดตั้งภาคีเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปะอาว 2) โครงการอบรมทักษะการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเข้มแข็งแบบปกครองตนเองระดับหมู่บ้าน 3.2 กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายและการกระจายรายได้ ได้แก่ 1) โครงการสร้างเครือข่ายหมู่บ้านการท่องเที่ยวบ้านปะอาว 2) โครงการรวมกลุ่มเกษตรกรการเกษตรอินทรีย์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและพัฒนาจิตใจ 4.1 กลยุทธ์การอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ 1) โครงการถนนวัฒนธรรมหมู่บ้านรักษาศีล 5 2) โครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์ และปราชญ์ชุมชนสำหรับผู้สูงวัย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน

5. อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

จังหวัดอุบลราชธานีมีศักยภาพในด้านการมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลายเป็นจังหวัดชายแดนสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นเมืองเก่าแก่มีประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี มีทรัพยากรวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์และดึงดูดใจ การเข้าถึงพื้นที่ มีถนน ป้าย รถประจำทาง และบริการรถประจำทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว วิวทิวทัศน์ สวยงาม เหมาะสมกับการพักผ่อนและกิจกรรมท่องเที่ยวสภาพภูมิอากาศและที่ตั้งเหมาะสมต่อการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุประภา สมนักพงษ์ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์ชากังราวจากเมืองประวัติศาสตร์สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า อัตลักษณ์ด้านสังคมและชุมชนอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของเมืองโบราณ 5 เมือง คือ เมืองโกสัมพี เมืองไตรตรึงษ์ เมืองคณฑี เมืองบางพาน และเมืองเทพนคร เนื่องจากในแต่ละเมืองจะมีบริบทอัตลักษณ์ของเมือง และวิถีชีวิตของชุมชนด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และสร้างเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองโบราณ ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนกับผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ ด้านข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านการดึงดูดใจเกี่ยวกับวัดและโบราณสถานด้านวัฒนธรรมและกิจกรรมของชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางและอื่น ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวชมเมืองโบราณทั้ง 5 ในระดับปานกลาง

จังหวัดอุบลราชธานีมีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่เพื่อป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากร การจัดการด้านการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว การจัดการขยะ คุณภาพน้ำใช้และน้ำทิ้งที่มีประสิทธิภาพ การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ ข้อค้นพบนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับ ฟองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง และคณะ (2561) ศักยภาพชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ซึ่งเสนอข้อกำหนดเชิงทฤษฎี ที่ได้สังเคราะห์มาแล้วทั้งหมด 5 องค์ประกอบได้แก่ 1) การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว/ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 4) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และศูนย์การบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และ 5) บุคลากร และนักสื่อความหมายท้องถิ่น

ผู้วิจัยขออภิปรายผลการนำแผนยุทธศาสตร์ไปดำเนินโครงการนำร่องในชุมชน บ้านปะอาว ตำบลปะอาว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ดังต่อไปนี้ ชุมชนบ้านปะอาวเป็นชุมชนกลุ่มชาวลาวที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับ รัฐฑิตยา หิรัณยหาด และกนกกานต์ แก้วนุช (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน พบว่า มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง มีแหล่ง ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ มีวิถีชีวิตของชนเผ่าที่หลากหลาย โดยเฉพาะบริเวณแนวชายแดนการเปิดด่านชายแดนถาวรบ้านพุน้ำร้อน ที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และการจัดการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชน แต่ยังขาดในเรื่องการดำเนินการท่องเที่ยวชุมชน สอดคล้องกับข้อค้นพบของ กาญจนา ชินนาค และคณะ (2564) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นฐานอัตลักษณ์วัฒนธรรมกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว ตำบลปะอาว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ชุมชนแห่งนี้ประสบปัญหาด้านการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในด้านบุคลากรที่ขาดความเข้าใจในแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขาดผู้สืบทอดด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นจุดขายด้านวัฒนธรรมของชุมชน ขาดนักสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว เส้นทางการท่องเที่ยวไม่เป็นที่รู้จัก โปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวยังขาดความหลากหลายเป็นที่ดึงดูดใจ อย่างไรก็ตามคนในพื้นที่ชุมชนบ้านปะอาว มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สอดคล้องกับ สุดถนอม ตันเจริญ (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ศักยภาพด้านองค์กรชุมชนและด้านการจัดการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากที่สุด โดยเฉพาะการที่ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกันชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้และการมีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด ส่วนการรับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านปะอาวได้นำวิสัยทัศน์มากำหนดเป็นเป้าหมาย กำหนดทิศทางในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ กนกพร ศิริโรจน์ (2557) กล่าวถึงการท่องเที่ยวชุมชน ให้ความสำคัญกับชุมชนเจ้าบ้าน สร้างการมี ส่วนร่วมจากชุมชนในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ ในทุกขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการวางแผน การบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว จัดการผลประโยชน์โดยชุมชนเอง ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองยกระดับคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อคนในท้องถิ่น และมีการกระจายรายได้ สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

โดยชุมชนบ้านปะอาวได้มีการจัดตั้งชมรมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านปะอาวขึ้น มีการกำหนดโครงสร้างและหน้าที่ตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural-Functionalism) ที่มีการอุปมาว่าโครงสร้างของสังคมเป็นเสมือนร่างกายที่ประกอบไปด้วยเซลล์ต่าง ๆ และมองว่าหน้าที่ของสังคมก็คือการทำหน้าที่ของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย โดยแต่ละส่วนจะช่วยเหลือและเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อให้ระบบทั้งระบบมีชีวิตดำรงอยู่ได้ อนึ่งการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้ประสบความสำเร็จ เกิดความยั่งยืนในทุกมิติ จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน ดังนั้นการจัดตั้งชมรมเพื่อการพัฒนา การท่องเที่ยวจึงเป็นหนึ่งในวิธีการของการพัฒนาชุมชนบ้านปะอาว ซึ่งการจัดตั้งชมรมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น สอดคล้องกับ พระวีระศักดิ์ ธีรงกุโร และคณะ (2560) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามแนวชายแดน จังหวัดเชียงราย พบว่า ชุมชนได้ให้ความร่วมมือต่อการพัฒนาแหล่งเที่ยว ที่จะช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชน ทั้งให้เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนแห่งนี้ และสิ่งที่ชุมชนควรให้ความสำคัญ คือ การบริการนักท่องเที่ยวที่ทำให้ชุมชนได้มีรายได้และเสริมความมั่นคงของคนในชุมชน

ในการวิจัยเรื่อง แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี วัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ การสร้างแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้นำเสนอวิสัยทัศน์ของการพัฒนาดังกล่าว คือ ความปรารถนาที่จะสร้างจังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นจุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวที่โดดเด่นระดับโลก (Branding Ubon Ratchathani as A World Destination) ในรูปแบบของตราสินค้าด้านการท่องเที่ยว (Tourism Brand) ในการนี้จำเป็นต้องมีการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เพื่อใช้การพัฒนาแบรนด์ทางการท่องเที่ยวทั้ง 4 แบรนด์ ได้แก่ แบรนด์การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แบรนด์การท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและกระจายรายได้ แบรนด์การท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน และแบรนด์การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาจิตใจ ซึ่งแบรนด์ทั้ง 4 แบรนด์จะเป็นคานดีด นำจังหวัดอุบลราชธานีไปสู่การพัฒนาพื้นที่ (Area Based Development) ในภาพรวมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอข้อเสนอแนะในการนำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนจังหวัดอุบลราชธานีไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1) ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวและการดูแลรักษา ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดอุบลราชธานี ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

2) ภาคเอกชน ควรให้ความสนใจและร่วมผลักดันการนำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดอุบลราชธานี ไปสู่การปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับการดำเนินงานทางธุรกิจที่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อผลกระทบทางทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นตลาดการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพที่ยั่งยืนมากกว่าเชิงปริมาณ ที่เน้นจำนวนนักท่องเที่ยวเท่านั้น

3) ประชาชนในชุมชนหรือในท้องถิ่นควรมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายหรือแผนงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง

ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

2) ควรมีการศึกษาวิจัยในด้านรูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่มีประสิทธิภาพในพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานี

3) ควรมีการศึกษาวิจัยในด้านการสร้างรูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ เพื่อเป็นฐานกลไกสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุบลราชธานี

4) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนหรือท้องถิ่นภายใต้บริบทของ แผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และโครงการของภาครัฐ

7. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกพร ศิริโรจน์. (2557). *การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาการ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กาญจนา ชินนาค และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นฐานอัตลักษณ์วัฒนธรรมกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว ตำบลปะอาว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี. *คณะศิลปศาสตร์*. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์.

พระวีระศักดิ์ ธีรงกุโร และคณะ. (2560). การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามแนวชายแดน จังหวัดเชียงราย. *วารสาร มจร. การพัฒนาสังคม*. 2(2), 88-99.

ฟองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง, สุรชัย กังวล และวราภรณ์ นันทะเสน. (2561). ศักยภาพชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*. 8(2), 52-83.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2556). *ยุทธศาสตร์การพัฒนา: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงรุก*. นนทบุรี: บุ๊คพอยท์.

รัฐทิตยา หิรัณยหาด และกนกกานต์ แก้วนุช. (2562). ศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน. *วารสารชุมชนวิจัย*. 13(2), 101-112.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563). *ข้อมูลนักท่องเที่ยวเฉลี่ยรายปีของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: พิมพลักษณ์.

สุดถนอม ตันเจริญ. (2561). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการจัดการ*. คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

สุประภา สมนักพงษ์. (2560). อัตลักษณ์ชากังราวจากเมืองประวัติศาสตร์สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ*. 8(2), 140-154.

สุวิมล ติรกานันท์. (2551). *การวิเคราะห์ตัวแปรพหุในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Akakul T.. (2000). *Research Methods in Behavioral Science and Social Science.* Rajabhat Institute Ubon Ratchathani, Ubon Ratchathani.

Chinnak K. et al. (2021). Guidelines for Developing Tourism Potential by the Residents in the Community Based on the Cultural identity of the Pa-Ao Bronzeware Handicraft Group, Pa-Ao Subdistrict, Muang District, Ubonratchathani Province. *Faculty of Liberal Arts.* Ubonratchathani University.

Department of Tourism. Ministry of Tourism and Sports. (2017). *Thailand Home stay Standard.* Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Hirunyahard R. & Kaewnuch K.. (2019). Potentials and Issues of Kanchanaburi Tourism in case of Border Town. *NRRU Community Research journal.* 13(2), 101-112.

Luangchanduang F. et al. (2018). The Potential of Role-model Communities in Sustainable and Creative Tourism. *Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning (e-JODIL).* 8(2), 52-83.

McMillan, J.H. & Schumacher, S.S. (1997). *Research in Education: A Conceptual Introduction.* Longman: New York.

Mettgarunjid, M. (2013). *Development Strategy: From Theory to Proactive Working*. Nonthaburi: Book Point.

Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2020). *Tourists Annual Data of Thailand.* Bangkok: Pimpalak.

Phra Weerasak theerangguro et al. (2017). the potential of development of cultural tourist attractions of border communities in Chiang Rai Province. *Journal of MCU Social Development (JMSD).* 2(2), 88-99.

Silpcharu T.. (2012). *The research and data analysis with the SPSS program*. (11th Edition). Bangkok: Business R&D.

Siriroj K.. (2014). *Proposed Guidelines for Promoting Community Learning to Develop Creative Tourism.* Bangkok: Chulalongkorn University.

Somnuxpong S.. (2017). Identity of Chakangrao From An Ancient City to Creative tourism Development. *SWU Journals.* 8(2), 140-154.

Srisa-ard B.. (2002). *Basic research. 2nd Edition.* Bangkok: Suviriyasarn printing.

Tancharoen S.. (2018). Community Based Tourism Management and Sustainable Tourism Development. *National Conference of Business Operations.* Faculty of Management Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand. 1st Edition. Bangkok.

Tirakanant, S. (2008). *Statistics for Social Science Research*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.